

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱՅ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Սօղոս, ֆաճանախազետի պատգամաւորներէն եւ իրեններէն դադտնի, կը հեռանար Դամասկոսէն, ետին ձգած ննջող քաղաքը, արուն աշտարակները մութերէն խածուած կ'երկարէին աստղերուն: Առջեւը դատարկ եւ անծայր տարածութիւնը խաւարին, վար իջած ծանր երկինքի մը ներքեւ: Կը մեկնէր առանց որոշ ծրագրի: Ինքզինքին հետ մինակ մնալու կարիքը անտեղիտալի պահանջի մը վերածուելը էր իր մէջ, պէտք ունէր այդ առանձնութեան, օգտուելու համար եւրիշ գործուոր մտապատկերներէ, որոնք նոր հորիզոնի մը վերայ կը բանային իր կեանքը: Միտքը անվերջ երազէ մը բռնկած, ցորեկի պէս կը լուսաւորէր իր ներքը: Իրեն կը թուէր թէ փայլակներ կ'ափօնէին շուրջը իր հոգիին, որուն վերեւ կը բարձրանար լուսաւոր դէմքը՝ Նազովրեցիին: Գիշերուան մութը կը նպաստէր այս մտապատկերներուն՝ որոնք իր մէջէն կը շարունակէին իրենց անվերջ բխումը: Կ'ախորժէր յիշողութեան անընդմէջ հոսումէն, պաշտպանուելու համար ներկայէն:

Մարդուն հոգին, կը մտածէր ան, կըրնայ տեսնել ամէն ինչ, նոյնիսկ ապագան, եթէ մանաւանդ իրմէ դալ ընդառաջումը: Մարմնի անձուկ սահմանները կը ջնջուին, եւ բոցեղէն պատգամի մը մէջ հոգին հրեղէն սլաքը, որոնք զգոտներէնտու արարչին, կը բանայ դուռները մութերուն, ժամանակի թանձր խաւերուն տակ լաքուած: Անձէն գոարս այս բխումը, դերաւորս ետին մէջէն քայլելու այս հրաշքը, ներշնչումն ֆ հոգիին, կարդալ կարենալու պատշաճաւ պատգամը երկնքին: Այս մտա-

ծումնակը սփոփարար էին խռովքներէն պրկուած իր ջլղերուն, որովհետեւ մեր ամենէն քաղցր վայելքները միշտ մեր ուղեղէն չէ որ կուգան: Մարդ առանձնութեան մէջ միայն կը յաճախուի այս մտապատկերներէն, որոնք կուգան լուսաւորելու զայդ կեանքերու անհաս աղբիւրը, մէկուն անհամամատ մեծութիւնը եւ միւսին աւագահատիկի խեղճութիւնը: Բայց Աստուծոյ հրաշքը հոն էր, կը խոկար Սօղոս, որ այդ երկուքը զիրար չէին հերքեր:

Յանկարծ աղաղակ մը պոռթկաց իր ներսէն, կեցաւ, իր դէմն էր դարձնալ Նազովրեցին, երկնքին հասնող իր հասակովը: Անոր աչքերը ունէին ողջութեան մեղքը, բայց տրտմած հով մը՝ զոր մեռելութիւնը կը ճարէ ուրաւականներուն: Երկու հրեշտակներ կը կրէին ջղանջքները իր արնակալի պատմութեան: Նազովրեցին անխօս կը նայէր Սօղոսին, սիրտերը հալեցնող տրտմած ժպիտով: Երբ արթնցաւ, ցուրտ էր իր շուրջը, պաղը ասեղ ասեղ կ'իյնար իր միսերուն: Անգամ մը եւս ան կը խախտէր իր միտքին խարխիւներէն եւ զգայնութիւններէն, նման ժայռի մը՝ որ զլորուելու մօտ է զառիթափէն դէպի անդունդ: Ատուած մեր հայրերուն, մարնջեցին իր շրթները, օղնէ ինծի եւ ցոյց տուր ճամբատութիւնը: Ակոսները իբրաւ կը զարնուէին ներքին զոյգէն: Հեռուէն չնազայլէր մը ձայնը կը նիզակէր լուռութիւնը: Ամբողջ անապատը կը դռար կարծես, վայրի դադանի մը պէս: Աւաղին վրայ ինկած մնաց երկար ատեն, չէր դիտեր թէ քովն էր թէ արթուն, ընթացիկ զգայնութիւնները իր մէջ ենթարկուած էին աղօս մեռագեղծման: Երբ բարձրացաւ

իր տեղէն, արեւը կը բացուէր հորիզոնին՝ Աստուծոյ աչքին պէս քաղցր ու յստակ։ Գլխուն վերեւ կը լայննար երկինքը, իսկ ոտքերուն՝ ուղիղաւոր աւազին։ Տեղ տեղ հեռանդաղին ծառեր եւ թուփեր, իրենց ծնունդին մէջ խորտակուած, կէս կեանքի մը նշաններ կը ցուցնէին, որոնք կըրօնուած արեւէն եւ աւազամբրիկներէն, օգնութիւն կը հայցէին կարծես անցորդներէն։

Ամրողջ օրը քալեց, առանց արթննալու իր տեսիլքէն։ Արեւու բարկ լեզուները կը լզէին իր մորթը, անկէ դուրս քաշելու համար փորձես իր արիւնը։ Մարմինը, այլեւս կծիկ մը տակոյրներու եւ ջիւղերու, պլլուած էր կիսով իր վերաբրկութիւն, որուն հետ հոյսն ու աւագը կը խաղային անդուծ հեղեանի մէջ։ Իր աղաղուն օրունքները հաղիւ կը կըրէին իր ծոած մարմինը։ Փոքր կոնակին փակած՝ կը ծիրէր քաղցէն ու ծարաւէն։ Փողկն կը կախուէին իր երկարած թւեւեր, իսկ ոտքերը կը խրէին աւազին մէջ, ամէն քայլափոխին։ Գլուխը բոկ մեծցած կը թռուէր բլլալ, զետեղուած իր ճիգն ունեւուն, ցողունէն կտրւ հասկի մը նման։ Փռչիով լեցուած յոնքերու աակէն կը պլպլային դոյզ մը աչքեր, հեռանդաղին ու տեսութեամբ։

Ձէր վախնար աւազակներէն եւ դադաններէն, ներքին անդուռները կը զոցէր իր մէջ արտաքին տպաւորութիւնները ու անդրադարձումները, բայց կ'զգուշանար մարդերու հանդիպելէն։ Օրերէ ի վեր կը քալէր, սակայն տակաւին չէր արթնցած իր տեսիլքէն։ Հակառակ իր մտքի կորովին, արամասութեան ուժին, կ'ղղար թէ նուաճուած էր ահաւոր զօրութենէ մը, որ զարկած ու խորտակած էր իր անկախութիւնը։ Հոգիով կապեալ դերի մըն էր, շնորհաւորած յաղթական կառքի մը, որուն լնդները իր ուղեղին մէջ էր որ կը դառնային կարծես։ Հանգիստի անհուն կարիք ունէր դանել կարենալու համար իր ինքնութիւնը։ Արեւը կախուած երկնակամարէն կը բոցէր աւազը, ալրելով իր մարմինը՝ որ իր սոսին յիշատակ չորցած աշնան ողկոյզի էր նման, միջոցին մէջ կախուած։ Ժամերը կը սահէին, իրոյ արտի դարկերէն աւելի արագ, բայց

մահուան սաստկութեամբ։ Տեսիլքը արեւուն փռուած կտաւի մը նման կը ծիծիփար իր աչքերուն։ Հեռուէն զգաց թէ մօտ էր բնակութեան։ Ոտքերու լեզուակները, օտաւորտի ծաղիկներ եւ հողի կարմիր պատառիկներ, գորգուած լոռերէ, կը յայտնէին թէ կը վերջանար նմապատը։ Իրմէ քիչ մը անդին, քանի մը ուռիներ արծաթ առուակի մը կողին, ջուրին կը թափէին իրենց գորշ տերևները։ Սօդոս չհաւատաց աչքերուն, մօտեցաւ եւ իր ամրողջ հասակով ինկաւ ջրունի վրայ։ Ուռիները, ջուրը, մարդոց մօտեցած ըլլալու զգացումը, լուսաւորեցին իր միտքը։ Օրհնեալ է Տէր մարմնեցին իր չըթնելը, վերահաս կորուստէն փրկուած մարգուէ մը նման։ Հակառակ անթիւ ըլլալուն չէր մասածեր հացին։ Հով մը զպաւ ուռիներուն եւ զաղացուց ոստերը, քանալով իր հոգին կեանքի քաղցրութեան։ Կոնակները եռունկիւնաձէ կը թռչէին երկինքին վրայ։ Ձախ կողմը, հովիտի մը երկայնքն ի վեր կը տարածուէին դաշտեր եւ մրգաստաններ, որոնք կը խալտային արեւու ոսկեգոծ շողերուն ներքեւ։ Որք հովիտին ընդմէջէն կ'երեւար քաղաքը, միաժողի կը ամփոփ, հըսկայ կրկնալի մը նման։

Քուղաք մտաւ քարաշէն դուռնէն, որ խրոխտօրէն կը բարձրանար։ Ոչ ոք արդիւն չէր զինքը։ Փողոցին երկու կողմերը կեցած էին կիներ եւ պատանիներ, օրոնք զամբիւղներով թուզ եւ արմաւ կը ծախէին։ Անապատի հովէն ու առաւիյն անդալտացած եւ ծուլն ծուլն եղած իր զգեստներն ու մաշած մարմինը, գերհոյմանէն փախած մարդաւ տպաւորութիւն կը թողէին։ Հագին քանի մը քայլ առած էր, երբ խուռ մը տըղաք սկսան հայհուլներ արձակել եւ քարեր նետել իրեն, պոռալով իր ետեւէն՝ ահա խառուելակ մը, մրգաստաններու մէջ զըրուակու արժանի, ահաբեկելու համար թրուշուները։

Քաղաքը Բեթրա կը հոշուէր, սուր կ'իշխէր Արարիոյ Արտոս արքան։ Հրապարակի մը վրայ կը բարձրանար Բաւալ ա Շէմէնի մահնանը, եղբուրած արտակարգ բնակաւորներով, քուրքն ալ մայաբերու մէջ փորուած։ Դառուար չեղաւ իրեն գտնելու օտարներու յատկացում իջեանքի Բակր լեց-

ուսած էր տշտարտիւնող ուղտերով եւ դըրատարտիւնով։ Սննդակ մը վարձեց եւ ներս մտաւ։ Եղէրնէր Հիւսուած խոր մը եւ անսկիւն գրուած ջուրի կուժ մը կը կաղմէին միակ կահերը բնակարանին։ Սօղոս խորին վրայ տարածած էր յողնած մարմինը եւ աչքը առատազին կը մտածէր։ Անցնող երկու շաբաթներու բնթացքին իբրեւ յաջողորդ իրադրածութիւնները վերածեր էին զինքը կամեցողութիւնէ զուրկ արարածի մը։ Իր միտքը ալ մտածած մըն էր, ուրկէ կ'անցնէր մասնութներու անհուն կարտաւանք։ Ինչո՞ւ եկած էր այս օտար քաղաքը, հարցումը փռելի մը պէս խրուեցաւ իր ուղեղին մէջ։ Ինքնամեղադրանքը անհեշտ ինքնութիւն, ակամայ դարձում մեղքի մը նման։ Զախորդութիւնը երբ խոր է, հոգին կտոր կտոր կ'ըլլայ կործանած սիրտի մը պէս, որուն իւրաքանչիւր բեկորը՝ փորձանքը կը կշռէ առանձինն աւ ծանր, փռելով իր տաղտապանքը հոգիին։

Քանի մը օրեր յետոյ, հրեայ մը իր արհուսին վերաբերեալ գործ մը տուաւ իրեն, երբ իմացաւ թէ ան երեսուցեմէն կուգար։ Սօղոս կ'ուզէր անծանօթ մնալ եւ ոեւէ մէկուս չխօսել իր տեսիլքի մասին։ Բեթթան չեմանտական քաղաք մըն էր, իր մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ կը վխտային Մոսկովայի, Եգիպտոսի, Միսրիայի եւ Ամէրիկայի, որոնք բնակչներն էին երբեմնի Սոսոմին։ Թէեւ իրենց հասած էր յուսադան մշակոյթի արձագանքը, սակայն քաղաքը կը ծփար թմէլ տեսակ մեղքերու տիրմին մէջ։ Գլխաւոր աստուածն էր Բաւլ-Շէմէն, խորհրդանշելը պողպատեղութեան եւ հաճոյքի։ Քաղաքին գրան վրայ փորագրուած էր խաղողի ողորդ մը եւ զինքի բաժակը։ Բաւլը եղանակներուն քաղաքան լուծելը իրարու կը յաջորդէին, զուարճացնելով քաղաքին բնակիչները։ Այս մշտուն զինով հարսնետոններու եւ վայրի ախորժակներով քաղաքին մէջ կը մնար Սօղոս, հրեաներու փորձիկ համայնքին մէջ, անծանօթ եւ առանձին։ Շարաթ օրերը լուսնային էր կ'երթար եւ լսելիւն մը առանձնացած կը քալէր իր խոհերուն հետ, մոռցած իր չընկալաւոր։ Նման էր մահուան թափօրի մը՝ քաղաքի զէրկարուն։ Իր մէջէն կը քալէր անցեալը իր բովանդակ եւ

զերականութեամբ։ Կարծեալ կապարէ ջուր մը, պտաւ պտաւ, կ'անցնէր անոր ոսկորներէն, շամանդաղէ անձրեւի մը պէս։

Երբ արկաւ խաղաղեցաւ իր հոգին, նոր վրայ մը լեցուց զինքը, զգաց թէ իր գոյութեան աւերակներուն մէջ ոչինչ կը մնար իրեն, բացի Դամասկոսի ճամբու տեսիլէն։ Մնացեալը անհուն ամառ մըն էր, որուն մէջ կը լընէր ինքը, վրէժն կախած իր անօրէնութիւններուն բեռը։ Տեսիլը երկուքի բաժնած էր իր կեանքը, անոնցմէ մէկը պէտք է գտնուէր միւսին՝ կը հաւատար տեսիլի իրականութեան, ամբողջ անցեալը իրեն կը թուէր շարք մը մեղքերու, ուրիշներու արցունքով եւ արեւնով ուսած։ Ինքը չարիք ցանած էր եւ այժմ կը հնձէր անոր ցաւը։ Միւս կողմէ սակայն տեսած էր նախնիներն եւ ըսած անոր ձայնը, որ կը հրաւիրէր զինքը ըլլալու պատգամատարը իր փառքին։ Ուրեմն ներուած էին իր մեղքերը, իր մտածել, տեսիլքի լոյսերուն մէջ։ Այս մտածումը կը գործնէր եւ կը քաղցրացնէր հոգին, ինչպէս հաստան խաղողը կը լեցուի վաղուան զինով։ Մեծաշի հաւատքը միտն կրնար կանգուն պահել զինքը իր փառքուն։ Ամրանք կը յաջորդէին իրարու եւ տարիներու վերածուած կ'երթային թափու անցեալի ծովուն մէջ։ Ողբերգութիւնը հաւատքին, որ չէր թերեւ իր հետ ապագայութիւնը ճշմարտութեան։ Կը բազի այս այրող թելը կ'երկարէր իր հոսքին, պտաւ որ զայն լոնել կարենար։ Անիկա նման էր հոգի ամանի մը աբ կ'եփի ու չի կրնար ճաթիլ։

Որոշեց Միւս լեռը երթալ, հոն ուր Աստուած յաղնած էր ինքզինքը Մովսէսին եւ տուած Օրէնքը։ Եւսովայի լեռը իրեն քալած էր դարերով, անուամային զգացումէն ծաղաղ հոգիները։ Ամենէն սուրբ լեռը կը նկատուէր ան, որուն վրայ տեսագրուած չէր բնաւ մեղք թողող ոեւ արարք։ Անիկա վերապահուած վայրն էր Եւսովայի, տեղը սքազան ներշնչումներու, դարերով զաշխուած Իսրայէլի մաքրաբնիկներուն։ Օր մըն ալ բեռնատար նաւու մը վրայ, որ Արարիայէն Կարմիր ծովու նաւահանգիստը կ'երթար, Սօղոս Միսրայի անապատը մեկնեցաւ։ Լեռան գոգոտքը եւ իր կողերուն զտնուող ալրերը մէջ քաղմաթիւ ճգնող-

ներ կային, բոլորն ալ սպասելով Մեսիայի գալստեան։ Այդ շարժող շուքերուն մէջ հաւատաւոր ուժեղ էր աւելի քան տաքն ու փոթորիկները անապատին։ Ամբողջ օրը առնէր ազօթքով եւ խորհրդածութեամբ կ'անցընէին, իսկ գիշերները հակելով եւ նայելով աստղերուն, ճակատադրի այդ միջնորդներուն, որոնք վերէն իրենց կը նայէին։

Սօղոս կը հաւատար ճշմութեան իմաստին, գիտէր թէ մարդոց ստեղծարարն մաւառ չապիկին մէջն էր մեղքին, որ դուրսի աշխարհին պատկերն էր մարդերէն ներս։ Իր անցեալը անբաւական էր լուսալու կուտը իր հոգիին։ Գիտէր նոյնպէս թէ բազմաթիւ մարդեր, իրենց մարմինը մեղքին ու շարիքին աղբովը պարուրելէ ու պարարելէ վերջ, իրենց հոգիին ժանգը ոսկիէ էին փոխեր, գլղումով եւ ճշմութեամբ։

Ահաւոր էր սակայն անապատը, մրբիկները յաճախ, ծովէն ու մօտիկ լեռներէն, աւաղի անսահմանութեան վրայ բլուրներ կը բարձրացնէին, սպառնալով իրենց ներքեւ թաղելու ամէն ինչ։ Յետոյ խաղաղած, քառակուսի արապէսներ կը ձեւէին, խորհրդաւոր նշաններով, ոսկի եւ ծիրանի հաւած երկնքի մը ներքեւ։ Սօղոս կը խորհէր թէ նգիպտոսէն ազատագրուած առաջին սերունդը Իսրայէլի, այդ առաջներէն էր անցեր Մովսէսի առաջնորդութեամբ։ Անոնց ոսկորները հոն էին դեռ, թաղուած բոցավառ աւազին ներքեւ։ Իրեն կուգար թէ կը լսէր հովին մէջէն անոնց զանգատի մըրմունչները, Մովսէսին ուղղուած։

Սօղոս ամիսներով ճշնգրաւ Սինայի անապատին խորը, հոգիի հետադիտակէն նայելով իր ճակատագրին։ Ամիսներու առանձնացումը, վայրի խտրերով եւ պտուղներով սննդաւորութիւնը, խտկումի վիճակները, ասկաւ միութեան կը բերէին իր երկուտութիւնը։ Այժմ դոյզ էր խորհեր, անցեալէն սպազային երկաթող ճշմարտութիւնները նոյն սելիդի ու վախճանը իր թուէին ունենալ իրեն համար։ Հակառակ դինքը երկվիթկող մոռածումներուն, պտտակցութիւնը կը մնար ամբողջ, իրերը հասկնալու եւ կոչելու իր կերպին մէջ, նոյնիսկ տեսիլներու զգլխանալին առջեւ։ Կ'անդադարաւոր այժմ թէ Օրէնքը որ ամէն բան էր իրեն համար՝ բերուած էր մարդոց կողմէ բայց ոչ հրեշտակ-

ներու։ Հիշէն ու Գամաղիէլը անոր ճշմարտութեան կուտային իրենց մարդկային վեհայութիւնը լուկ։ Իր տեսիլքը սակայն յայտնութիւնն էր երկնքին, հետեւաբար Օրէնքը պարտուած եւ անգոր էր այլեւս փրկութեան համար։ Յայտնութիւնը կը կանխէր Օրէնքը, որ ստուերն էր իրեն, Արեւուն մէջէն քալողը չէր կրնար մտածել այլեւս ըստ ուերներուն։ Փրկութեան երկու բեռնոններն էին, նազովբեցիին մահը եւ յարութիւնը, մին՝ իրբեւ ընկուած մարմնեղէն կեանք եւ միւր՝ իրբեւ վերանորոգուած հոգեղէն ապրում։ Յարդ գիտէր Մեսիան գիրքերէն, մարգարէներէն, սակայն այժմ վստահ էր թէ տեսած էր դինքը եւ կանչուած իրմէ։ Մեսիան եկած էր այլաբար ոչ թէ ամպերու վրայէն, այլ աստապանքէն, շարժարուած ու մեռած խաչին վրայ։ Ան իրեն համար երեւակայութեամբ ըմբռնելի արարած մը չէր, այլ աշխարհ եկած եւ մարդոց հետ ապրած գոյութիւն մը, առաջնորդելու մարդերը երկնքի աբաբութեան, իր սրբիւնով գնելէ վերջ զանոնք։ Յիշուա արարած մը չէր լուկ, այլ Աստուծոյ բնութիւնը, ճառագայթն ու առհասարակ մարդկային փրկութեան, առանց որուն ամէն ինչ սուտ էր եւ պատրանք։ Սկիզբն ու վերջը մամանակներու եւ լրումը այն ծրագրին զոր Աստուած ունէր ի մօի ստեղծագործութեան բնթացքին։ Առանց Անոր ստեղծագործութիւնը իմաստէ եւ նպատակէ դուրի պիտի բլլար։ Հետեւաբար, կը մտածէր Սօղոս, Մեսիան Որդին էր Աստուծոյ, որ իր հետ կը բերէր մեր ազատագրումը բնութենէն, միացնելու մեզ Աստուծոյ։ Իրմով միայն մարդն ու տիեզերքը կը զաղնէին իրենց դոյութեան իմաստը։ Յակոբ Նահապետի տեսիլքին սանդուղին էր Ան, որուն միջոցաւ միայն մարդիկ պիտի կրնային երկինք բարձրանալ։

Այս մտածումները կը տարբանային իր մէջ, բանալով իր առջեւ աստուածային ծառայութեան դաշտը։ Իրեն ըսածած էր թէ իր առաքելութիւնը պիտի սկսէր Դամասկոսէն, ներքին ձայն մը կը մղէր դինքը հոն։ Կարաւանի մը միացած ճամբայ ելաւ դէպի Դամասկոս, զօտեպինդ եւ բաղրասնուէր, մարդոց տանելու Մեսիայի դաստեան՝ աւետիսը։

Բ.

Առտու մը, Անանիայի դրան փոքր ցանկապատին առջև կը կենար, հողի զոյնով եւ հնամաշ վերարկուով մէկը, ձեռքին եղէգէ հաստ գաւազան մը։ Իր երկար եւ անխնամ մազերն ու մօրուքը եւ արեւէն խանձուած դէմքը, կը յայտնէին թէ անապատէն կուգար ան։ Երբ Անանիան բացաւ դուռը, եւ երկմտած անձնաթիւ երեւոյթէն, մօտեցաւ, եկուորը ինկաւ տանտիրոջ լայն բացուած թւերուն մէջ, արցունքէն հեղձաժճուել եւ անխոս։ Անանիան ճանչցաւ Սողոմը, որ հայած ու տորուած իր արտաքինով նման էր կէտ ձուկի երախէն դուրս եկուած նոր Յովնանի մը։

Ինչպէս մայր թուրքի, մօթ ու չարչուք դիշերներուն, քաղցր նուիրումով կը սնուցանէ ու կը պահպանէ իր թանկագին ձաղը, այնպէս Անանիան եւ իր կինը խնամեցին իրենց հիւրը շաբաթներով, մինչեւ որ ան կազդուրուեցաւ ամբողջապէս։ Սողոմին համար անակնկալ մը չեղաւ լսելով թէ նահանգապետի պնդութիւնները երեք տարիներէ ի վեր չէին գաղթած զինքը փնտռել։ Թէ երուսաղէմէն Քահանայապետի մարդիկ ամէն գարնան Դամասկոս կուգային հետապնդելու կորուսածը։

Սողոմ կաղաւթուրուելէ յետոյ, ուզեց սինակիւն երթալ, ներկայ ըլլալու համար Շաբաթ օրերու պաշտամունքին։

— Բայց դուն պէտք չէ՞ որ երեւիս, ըսաւ Անանիան, մտահոգ ու սարսափահար։ Վնասէ մարդ հոս ծանօթ է քու պատմութեանդ։ Քեզի հետ երուսաղէմէն եկած մարդերէն ոմանք, որոնք եկած էին մեզի պէտքերը մերթապալելու, հոս կը մնան տակաւն։

— Այդ բոլորը նշանակութեան զուրկ են ինծի համար, յարկ Սողոմը։ Հիտն չէ՞ր ինծի ըսողը թէ Յիսուս նազովբեցին յայտնած էր քեզի թէ ընտրութեան մասին, ըլլալու պատգամախօսը իր աւետարանին եւ տանելու ճշմարտութիւնը Իսրայէլի եւ բոլոր ազգերուն։ Մինչեւ որ ինծի յանձնուած աւերք գործը իր աւարտին չափդի, ոչինչ կանայ արպիւիլ զիս իմ դերէս, ինչ ալ պատահի։ Եւ ինքզինքիս չեմ պատկանիր այլեւս, այլ անոր՝ որ ընտրած է զիս եւ իմ մէջըս կը բնակի։

Անանիան կը նայէր Սողոմին զարմանքով, որովհետեւ այս վերջինին դէմքը, իր վերացումին մէջ, նման էր բոցավառ դրօշի մը, որ յաղթանակ կը խոստանար։

Յաջորդ օրը Անանիան խօսեցաւ սինակիւնի մեծերուն հետ եւ համոզեց զիրենք որ քարոզելու հրաւիրեն երիտասարդ ուրիշ մը, զեռ նոր վերադարձած Սինա լեւան իր ճշմութենէն, լեցուն թարմ ներշնչումներով։

Շաբաթ օրը Անանիան եւ Սողոմ Դամասկոսի սինակիւնը գացին, որ մեծախարխիւ կը նստէր քաղաքին կեդրոնը։ Բազմութիւնը՝ բաղկացած հրեաներէ, նորադարձներէ եւ քրիստոնեաներէ, կը լեցնէր աղօթավայրը, որ թիսմօր հաւին պէս իր թեւերուն տակ կ'ամփոփէր տարբեր հաւկիթներէ կամ այս ձագերը։

Պաշտամունքի վերջաւորութեան, երբ կարդացուեցաւ Հնագիտականէն նոյն շաբաթուան յատուկ ընթերցումը, սինակիւնի պետը յայտնեց հաւատացեալներուն թէ օրուան խօսքը պիտի ընէր, իրենց մէջ ներկայ, երիտասարդ ուրիշ մը՝ զեռ նոր վերադարձած Սինա լեւան։

Սողոմ ետեւի շարքերէն յատկացաւ եւ կեցաւ հոն, ուրիշ քովորաբար կը մատուցուէր քարոզը։ Բոլորին աչքերը սեւեռուած էին եկուորի արեւէն խանձուած ուժգին դէմքին, որուն բոցավառ աչքերէն նոր կեանքի լոյսը կը ցոլար։ Ամէնքն ալ ընադորէն կ'զգային թէ անսովոր բան մը պիտի պատահէր։ Սողոմ իր խօսքը չսկսաւ սովորաբար Ս. Գրքէն առնուած ընաբանով, ինչպէս սովորութիւն էր, այլ ինքնակենսագրութեամբ, կարծես ինքզինքին հետ խօսելով։

— Եղբայրներ եւ զոյրեր, ես Փարիսեցի մըն եմ, զաւակ Փարիսեցիի, Բենիամինի ցեղէն եւ աշակերտ Գամաղիէլի։ Տարիներ առաջ յանուն Իսրայէլի Աստուծոյն եւ Թորային, նախանձախնդրօրէն հալածեցի Յիսուս նազովբեցիի հետեւորդները, որոնք զինքը իբրեւ եկած Մեսիան կը դաւանէին։ Ընդհանուր մրմունջ մը բարձրացաւ սինակիւնի մէկ ծայրէն միւսը, ցորեններու արտը շարժող հովի պէս։ Սողոմ, Սողոմ Տարսնացին է, ո՞վ զիտէ թնջ ընելու եկեր է դարձեալ, կը մրմնջէին իրարու։

Սօղոս իր բոցախառ նախածքին տակ ստուգուց բոլորը, վերէն վար չափելէ վերջ ունկնդիրները: Ամէնքը այժմ իրեն կը նայէին, երկիւղածախառն սարսափով, իր շուրջը հիւստած հէքեաթի հովին մէջէն: Յետոյ պատմեց իր տեսիլքը, կուրուքիւնը, փախուստը, ճգնութիւնը, ապա իրեն եղած հրաւէրը Յիսուսէն, աշխարհին տանելու իր աւետարանը: Թէ նազովրեցիկն Աստուծոյ ճշմարիտ Որդին էր, սպասուած Մեսիան, որ եկած էր փրկելու մարդկութիւնը: Թէ եւ խաչուած մեր մեղքերուն համար, սակայն կենդանի Աստուծոյ զօրութեամբ: Իրմով միայն իմաստ եւ արդարացում կը գտնէին մեր օրերը եւ կ'արժևորուէին մեր գործերը: Ան պիտի վերադառնար շուտով, ամպերու վրայէն, Իր փառքին զարհուրելի շողիւնով, շրջապատուած երկնային զօրքով, յարուցանելու մեռելները եւ դատելու աշխարհը: Առանց Յիսուսի Սաշի եւ Յարութեան հաւատքին, կեանքը մահուան կրնար նայիլ միայն:

Այնքան խաղաղ ու վստահ էին իր բառերը, որ անոնցմէ կը ծաւալէր երկնային ապահովութիւն մը: Ամէնքը կ'զգային ծանրութիւնն ու յուզումը անոնց իմաստին: Անոնք կ'իջնէին իր շրթներէն առանց փշրուելու: Յաւն ու գորովը դիտար կը լրացը-

նէին, վերածելու խոռոզը երկնքէն իջած պատգամաւորի մը:

Իրարանցումը ծալք տուաւ Սիմակոյին մէջ: Հրեաներ, քրիստոնեաներ եւ հրէութեան ու քրիստոնէութեան դարձած հեթանոսներ, իրարու ինկած էին, քարոզիչին թեր ու զէմ: Սօղոս իր խօսքով երկուքի բաժնած էր հասարակութիւնը՝ նման հովին՝ որ իրարմէ կը բաժնէ յարգն ու ցորենը կալին: Սրբայայտէն դուրս ժողովուրդը խուճրելու բաժնուած, կը վիճէր: Սօղոս անվախ մէկ խումբէն միւսը կ'անցնէր, բացատրելով իմաստը իր խօսքերուն: Ամբողջ շարաթ Դամասկոսի մէջ միայն Սօղոսի մասին կը խօսուէր: Քաղաքային վարչութիւնը հրահանգեց ձերբակալել ժողոքեցուցիչը, սակայն կարելի չեղաւ գտնել զինքը: Այդ օրերուն Դամասկոս կը գտնուէր Զիպլում Դամասկացին, որ շատ լաւ կը ճանչնար Սօղոսը. իրեն յանձնուեցաւ քաղաքի դռներու պահպանութիւնը, արգիլելու ու բացողին փախուստը:

Անանիային մարդերը սակայն, նոյն գիշերն իսկ փախցուցին առաքեալը, զամբիւղով դարձ վար իջնցնելով պարիսպէն: Սօղոս մեկնեցաւ Երուսաղէմ, Հերմոն լեռան ուղղութեամբ, որուն վեհափառ ճերմակ դապիը կը շողար աստղերու լոյսին մէջ:

(Նաթ. 5)

Ն.